

Chestertonen mendeurrena

Garai batean ezagunak eta miresgarriak izan ziren Ingalaterran Bernard Shaw irlandes protestantearen eta Chesterton katoliko ingelesaren arteko eztabaidak. Agian* gaur ahantziak edo ditugu idazle bikain haik.* Chestertonen mendeurrena* ospatzen da orain, eta ez litzateke gure artean ere erabat* ahantzi behar.

Ingalaterran bapatean* zabaldu zen Chestertonen izena. Nola eta zergatik, ordea? Hego Afrikan ingelesaren eta boer-en arteko gudatea piztu zen (1899): holandesek han utzi zuten zuriaren gizarteak ez zituen ingelesak onhartzeko. Ingalaterra erdibitu egin zen, gerla haren aurrean: guda-zaleak batetik, bakezaleak bestetik. Chesterton ez zegoen talde haiekin, baina boer-en aldekoa agertu zen. Eta begira zernolako arrazoinengatik: boer haiek beren lurretan abertzale izateko eskubidea zutela esan zuen idazleak, ingelesek Ingalaterran abertzale izateko eskubidea zuten bezalaxe. Kolonialismoa hain maite zuen Ingalaterra harentzat, benetan arrazoin bitxia atera zuen Chesterton paradoxazaleak.

Langile idazleen patu* gaiztoa

Pobre eta eskale izatea, bai dela zori gaiztoa! Miklos Haraszti Hungariako langile idazleak esango luke horretaz zerbait.

Editorial batek langileriaren bizitzari buruzko liburu bat eskatu zion, eta berak lantegi bateko lanaz idatzi zuen liburu hori. Lantegi hartako soldata eskasak aipatzen zituen Haraszti, langile «sozialista» baten bizimoldea ere ez dela erosoago* adieraziz.

Atzeman* eta presondegiratua izan da Miklos, gero libre utzia izan arren. Eta hark esana gezurtatzeko (!), lan soldatak igan erazi egin behar izan ditu Gobernuak. Dirudienez, egin, egin liteke; sala, ordea, ezin liteke inola ere.

Lantegi ugazaben* irabaziak URSSn

Sobiet Batasuneko Ekonomi Plangintzarako batzordeak* eman du bere 1973.ean egindakoaren berri. Batzorde honen ageria aztertzen duenak, zera ikus dezake berehala: urte horretan, Estatuaren enpresen irabaziak 12 % gehitu dira; emankortasuna, berriz, 6 % emendatu* da. Baina langileriarentzako soldatak ez dira hobetu neurri berean: 3,7 % bakarrik irabazi dute alokairuek.* Ba da hor akatsen bat.

Merkatu Komuneko eritziak Europari buruz

Frantziako azken hauteskundeetan ikusi dugu nolako zehaztasuna duten sundaldiak,* aurretiaz* hauek emandako zifrak eta gero botoen kontaketa bildutakoak berdin antzekoak izan baitira. Sundaldi hau ongien egin dituztenetarikoa bat «Institut français d'opinion publique» izan da, eta orain erakunde* honek eta Europako beste zazpi sundaldi berezi bat egin dute Merkatu Komuneko Estatuetan. Erakunde horien nolakotasuna ezaguturik, bildutako erantzunak errealitatek hurbil daudela esan genezake.

Ikus dezagun, bada, nola ikusten duten europarrek Merkatu Komunaren eta Europaren beraren etorkizuna.

1. galdea: Nola hautatu behar litzateke Europako Parlamentua, Estatu bakoitzeko Parlamentuen bitartez ala zuzen europarren botoez?

	bitartez	zuzen	erantzunik ez
Belgika	52	14	34
Dinamarka	36	43	21
Alemania	69	12	19
Frantzia	51	18	31
Bretainia Haundia	33	49	18
Irlanda	45	31	24
Italia	64	12	24
Luxemburgo	67	12	21
Holanda	62	16	22

2. galdea: Nahi zenuka* Europaren batasun politikoa?

	bai	ez	erantzunik ez
Belgika	58	12	30
Dinamarka	28	58	14
Alemania	70	12	18
Frantzia	57	16	27
Bretainia Haundia	26	54	20
Irlanda	35	41	24
Italia	65	12	23
Luxemburgo	69	13	18
Holanda	55	23	22

Alegiazko* mundutik egiazkora

Literatur munduan nork ez du ezagutzen García Márquez? Elaberrri* eta ipuinlari bezala, bereziki «Ehun urteko bakartatea» liburuagatik, egunotako izkiriataile hoberenetakotzat jo dezakegu.

Pariseko «Le Nouvel Observateur» astekarian irakurri dugunez, literatur mundu zoragarri horretatik politikaren mundu zikinera pasatzea erabaki omen du colombiar elaberrigileak. Hemendik aurrera, Sartre eta beronen gisako* jende zalapartariekin batera, hor ikusiko omen dugu Hego Amerikako faxismoak salatzen. Hots,* faxismoaren fenomeno aztertzeke eta beronen berri emateko soilik erabiliko ei* du luma.

Zer adierazten digu jokabide honek? Literaturaz etsitu* ote du García Márquezek? Munduko literatura engeiatu* guztiak ez ote dira gauza, faxismoari oldartzeko?*

Gizonaren adimenduak hiru milioi urte omen ditu!

Gizonari noiz eta nola bururatu ote zaio, egun* duen adimenduaren lehen pindarra*? Bat batean, duela hiru milioi urte, austrolopithecus izenez deitzen duten eta Afrikan sortu zen gizonari ote?

Eguno jakintzaren arabera,* bai, Zeren* eta Gizonaren Museoko zuzendari orde den Yves Coppens jakintsunak, Etiopiako lurretan kudeatu* dituen lurmiatzeetarik* jalgi* dituen arrazoinetako ondorioek, hori erakustera ematen baitute. Mi-

tu* dituzten lurretan, Jean Chavaillon prehistorilariak nasaiki* aurkitu dituen lanabesak* edo laneko tresnak, giza adimendu kreatzailearen lekuko* agertzen baitira.

Yves Coppens jakintsunak dioenez, beraz, oraingo jakitatearen arabera, gizona Afrikan sortu da eta duela bi milioi urte handik atera Asiako eta mundu zabaleko lurraldeei buruz, Etiopian aurkitzen den Afar deitu eskualdetik eta Itsaso Gorriaren hegoaldean aurkitzen den Bab el Mandeb deitu* lurmuturretik. Hau ere, usteen lerroan ematekoa da, noski; baina uste hau, dela Chad-en, dela Kenian, dela oraino Tanzanian eta Etiopian eginak izan diren lurmiatzeek erakustera eman duten ustea da. Jakintza bidez finkatua den ustea, beraz.

Gogora ditzagun, jakintsunek finkatu dituzten urtemuga larrien hauk:* lurrak bost miliar* urte ditu. Biziazen lehen itxurak, duela hiru miliar urte agertu ziren lurrean. Bostehun milioi urte geroago agertzen dira lehen bizkarrezurdunak.* Beste berrehun milioi urte berantago lehen ugaztunak,* eta hauetan gizona, guztietan aitzinatuenak.* Oraingo ustez, duela hogeitamar bat milioi urte agertu zen, bere ahaide hurbilenak zituèn ximinoekin batean.

Egiptoko Kairo hiriaren hegoaldean aurkitzen den Faium deitu hezurrobi haundian eginak izan diren ikertzeek* argitara eman dituzte gizonaren eta ximinoaren arbasoen* hezurrak. Hogeitamar milioi urteren tarte horretan bizi zirenak, eta biek hogeitamasei hortz* zituztenak. Apadium eta parapitecus izenez deitzen dituzte. Eta hezurrobi berean aurkitu dituzte propiopitecus deitu dutenaren hezurrak ere. Honak hogeitamar milioi urte ditu, eta hogeitamabi hortz bakarrik! Iduri duenez, hau omen da gizonaren eta ximinoaren azken arbasoa.

Orduz geroztik, ximinoaren eta gizonaren iturburuak elkarretarik bereizten dira. Orduko ximinoen adarra* oraingo ximino motetaraino helduko da; eta orduko giza adarra, berriz, oraingo gizonetaraino.

Hogeitamar milioi urteren tarte horretan, Afrika aldeko lurrak berotzen hasten dira; eta ordu arte oihan haundietan abarretarik abarretara zebiltzan gizonak, oihanak edo basoak idortearekin* suntsitu* zirenez gero, bortxatuak dira lurraren gainean kurriztera, berentzat eta beren umeentzat janari zerbait aurkitzekotz. Eta, bortxaren bortxaz ikasi zuten bi oinen gainean zutik ibiltzen. Leakey jakintsunak aurkitu ditu, Keniako hezurrobi batetan, beren bi oinen gainean zutik zebiltzan gizon haien hezurrak. Bi gizonenak, xuxen errateko.* Lehenak, keniapitecus africanus bataiatu duenak, hogei bat milioi urte ditu. Eta bigarrenak, keniapitecus wickeri deitu duenak, berriz, hamalau milioi baizik ez! Azken hau harrimutur zorrotzu batzuetaz baliatzen omen zen, hiltzen zituèn abereen hezur eta buruinen biltzeko! Honen gisako giza hezurrak Indian, mendebaldeko* Pakistanen, Txinan, Grezian eta Toskanian ere aurkituak izan dira.

Keniapitecus deitzen ondotik agertu ziren austrolopitecus deituak. Duela sei milioi urte agertu ziren, eta duela milioi bat urte suntsitu. Haien hezurrak toki askotan aurkituak izan dira. Eta bereziki, Etiopian, Homo (Gizon) deitu* ibarrean egindako lurmiatzeetan.

Hezurrobi honetan eginak izan diren sei lurmiatzeetan, berrogeitamar bat tonelada hezur aurkituak izan dira, orotara* ehun eta berrogeitamar bat bizkarrezurdun mota agertzen zituztenak. Horien guztion artean, bi austrolopitecus mota bereizi dituzte, duela bi milioi urte bizi zirenak. Lehena, austrolopitecus robustus deitzen dutena. Azkarrena.* Metro bat eta berrogeitamabost gora neurtzen duena. Bigarrena, austrolopitecus africanus deitu dutena, gizon itxura gehiago duena. Lehena belarjalea da bakarrik, eta haren buruak 550 cm'ko barnea du. Bigarrenak, aldiz,* orotarik jaten du, burua ttipiango badu ere: 444 cm'.

Horien ondotik agertzen da, homo habilis deituko duten gizona. Orotarik jaten duena. Haren burubarneak 680-770 cm' neurtzen ditu. Bere aitzinekoak baino zerbait finagoa da. Honen

ondotik etorriko da homo erectus deitu gizona, zeinengandik sortuko baita Neandertaleko gizona, eta honengandik, berriz, oraingo homo sapiens deitu gizona.

Horra, egun,* jakintzaren arabera nola esplikatzan duten lur honetako gizonaren agertzea eta itxuraldatzea. Ba dira, noski, anitz* gune* gizonaren historian, ilunpean daudenak, eta beharbada behin ere argituko ez direnak.

Baldin, gizona mendez mende osoki itxuraz aldatu dela, historiak erakusten digun gauza segura bada, berdin gauza segura da, haren baitan* kokatu* den gogoak, teknika aitzinatuenaren sortzaile izan dena, ez dela oraino bere abere harotik osoki jalgia eta gizondua.

Gose oporrean hil

La Croix egunkariaren eritziz, 1920.etik hona gertatu ez zena jazo* da egun hauetan Ingalaterran: Michael Gaughan 24 urtetako irlandes katoliko gaztea hil izan da gose greba* baten ondorioz, presondegi batetan zegoelarik. Hemendik aitzina, mutil horren izena Irlandako martirien zerrendan idatziko dute.

Bestalde, bi neska gazte, Price arrebak, baldintza berdinetan gose oporrean sartuak dira maiatzaren 17az geroztik. Osasunez biziki hein* ahul* eta larritan dira. Jenkins barneko ministruak ez die onhartu Ulstereko presondegira aldatzerik.

Ondorioz, ingeles eta kanpo herrietako behagileek* diotenez, orain arte gertatu ez den bortizkeria* sortuko da Irlandan ingeles Gobernuaren kontra, IRAren erantzunez.

Bizkitartean,* Irlandako gertakarien eraginez edo, ingeles Gobernuak gaitzeko* aitzinurratsa* eman du Eskozia eta Gales herrialdeen faboretan. La Croix kazetak dioenez, Londresko Gobernuak askatasun eta eskubide gehiago emanen die lurralde biotako Parlamentuei barneko arazoetan: osasungintzan, hezkuntzan,* ekonomian eta kulturean. Alegiazko* solasak* bazterturik, agian* xede* eder hau egia bihurtuko da.

Idazleak:

Xabier GERENO
Joseba INTXAUSTI
Mañex LANATUA
Gehexan LANTZIRI
Jon SUDUPE

daude. dagoz
dezagun. daigun
dezake. daike
dezakegu. daikegu
die. deutse

digu. deusku
ditzagun. daiguzan
genezake. geinke
zaio. jako
zion. eutson

SANTIAGO AMANN Y ALEGRIA, S. A.

ALTZAIRU BEREZIAK
"Bellota" eta beste marka bikainak

Telefonoak: 411735 - 411746
Agirre kalea, 30

Bilbo-11